

ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ ЛІЦЕЮ ЕКОНОМІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Т. Г. Назаренко,

доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник,
головний науковий співробітник
відділу навчання географії та економіки
Інституту педагогіки НАПН України
e-mail: geohim@ukr.net

У статті розглянуто основні засади компетентнісного підходу до навчання економіки в ліцеї, та способи його ефективної реалізації в змісті підручника. Проведений аналіз надав можливість розкрити різноманітні методи навчання, які формують економічну компетентність учнів ліцею через змістове наповнення підручника навчальною економічною інформацією. Автор охарактеризував основні вимоги до формування економічної компетентності в учнів ліцею через змістове наповнення підручника, розкрив шляхи запровадження компетентнісного підходу на уроках економіки в ліцеї, висвітлив навчально-пізнавальний та виховний потенціал економіки. Визначив сутність предметної економічної компетентності як інтегрального показника когнітивної та дослідницької діяльності учнів.

Ключові слова: компетентність; компетентнісний підхід до навчання економіки; економічна освіта; економічна компетентність; учні ліцею; підручник економіки.

Постановка проблеми. Концепція «Нової української школи», розроблена Міністерством освіти й науки України в співпраці з експертами-науковцями та вчителями інноваційного мислення завбачає перехід від школи знань до школи компетентностей, де навчання має будуватися на засадах практичних дій та партнерства. Розробники концепції позначили ключові навички розвитку учня, якими є: вміння навчатися упродовж життя, ініціативність і підприємливість, критичне мислення та емоційний інтелект, тобто все те, що ідентифіковано експертами Світового економічного форуму як навички XXI століття.

Сьогодні економіка на глобальному та особистісному рівнях виконує вагомую роль у зміні людського світогляду. Вона вчить орієнтуватись у складних соціально-економічних процесах на рівні споживача та виробника, держави й світового господарства. Глобалізація й загострення соціально-економічних, природно-ресурсних та інших проблем підвищують роль і значення економічної освіти. В умовах ринкової економіки дуже важливо точно знати економічну суть і зміст її категорій.

Щоб відбулися кардинальні зміни в економіці України, необхідно підготувати нових висококваліфікованих фахівців, глибоко й всебічно освічених, здатних адаптуватися до нових умов та активно включитися у соціально-економічні перетворення суспільства [4, с. 37–40].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Компетентнісний підхід активно досліджується у вітчизняному та зарубіжному науково-педагогічному просторі. Загальні теоретичні положення щодо реалізації компетентнісного підходу в освіті розглянуто в роботах Н. Бібік, О. Бондаревської, І. Єрмакова, І. Зимньої, О. Локшиної, О. Овчарук, О. Пометун, О. Савченко, Л. Сохань, О. Сухомлинської, С. Трубачевої [16, с. 53–58], Л. Хоружої, А. Хуторського [18].

Окремі питання методики формування предметних компетентностей учнів розглянуто в працях К. Баханова, Л. Величко, Н. Голуб, Т. Засекаїної, О. Кучер, Т. Назаренко, А. Старевої, І. Родигіної, С. Шишова [12].

Питання структури економічної компетентності відображено в дослідженнях фахівців В. Ісакової [7, с. 33], Г. Ковтуна та О. Мартиненко [8], С. Лелеки [9, с. 9].

У роботі В. Базелевича сутність економічної компетентності розкрито через характеристику переліку економічних якостей особистості [1]. Л. Бляхман у своїх дослідженнях наголошує на важливості формування економічного мислення як процесу опосередкованого й узагальненого відображення у свідомості людей явищ і процесів економічного життя в їхньому логічному взаємозв'язку, необхідності усвідомлення закономірностей економічного розвитку суспільства, засвоєнні економічних знань та ефективному практичному їх застосуванні [3, с. 27–32].

У дослідженнях Л. Фалевич визначено економічну компетентність як ступінь оволодіння економічними знаннями, вміннями та навичками, набором можливостей розв'язування та прогнозування економічних проблем на основі економічного мислення [17].

Під «економічною компетентністю» О. Ануфрієва вбачає «сукупність економічних знань та практичних умінь, досвіду, економічної культури та мислення, присутність стійкої потреби та інтересу до професійної компетентності» [6, с. 87].

Наявність значної кількості наукових праць, однак, не дає змоги всебічно розкрити необхідність і проблему формування економічної компетентності учнів ліцею.

Формулювання цілей статті. Мета статті — актуалізувати й окреслити необхідність формування економічної компетентності в учнів ліцею через змістовий складник підручника. Нині в Україні проблема підвищення якості освіти є однією з найбільш актуальних. Її розв'язання пов'язане з модернізацією змісту освіти, оптимізацією способів і технологій організації освітнього процесу, тому ця стаття, є відповіддю на те, яким чином підручник може сформувати економічну компетентність в учнів ліцею під час навчання економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відповідно до нового Державного стандарту базової та повної загальної освіти основними завданнями шкільного

предмета «Економіка» є: сформувати базові знання з економічної науки, ознайомити з основними тенденціями розвитку економіки (науки й господарства) на сучасному етапі, сприяти вибору професії. Вивчення цього курсу слід забезпечити так, щоб учні знали й розуміли сутність і структуру економіки та економічних відносин, економічної системи України, функціонування ринку праці, бюджетної, фінансової, податкової системи, сутність підприємництва, уміли аналізувати економічні відносини, використовуючи при цьому історичний підхід, критичне мислення та елементи логіки, добирати джерела економічної інформації та працювати з економічними даними, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між економічними подіями на міжнародній арені та в Україні, аналізувати та враховувати фінансові ризики, застосовувати набуті знання й вміння під час планування домашнього господарства та бюджету родини, формування власних професійних цілей та вибору шляхів їх досягнення, виявляти ставлення до власних економічних потреб та шляхів їх задоволення, оцінювати особливості сучасного ринку праці в Україні, наявні економічні ресурси, можливість розроблення та реалізації особистих економічних проєктів, розуміти об'єктивні причини глобалізації [5].

В останній ланці навчання в закладі загальної середньої освіти економіка як базова дисципліна у 2017/2018 навчальному році викладається в 11-класах всіх профілів, окрім економічного (одна година на тиждень). У 2017/2018 навчальному році економіка викладається на профільному рівні у класах економічного профілю. Навчання здійснюється за програмами: «Програми для загальноосвітніх навчальних закладів. Економіка. 11 класи. Рівень стандарту, академічний рівень. — 2010»; «Програма для загальноосвітніх навчальних закладів. Економіка. 10–11 клас. Профільний рівень. 2010». (наказ МОН від 28.10.2010 № 102). Економіка у 2017/2018 навчальному році в загальноосвітніх навчальних закладах на рівні стандарту та академічному рівні вивчається у 11 класах, програму розраховано на 35 годин, що охоплюють години вивчення матеріалу на уроці, включно з тими, які призначено для виконання практичних робіт, та резервний час [11].

В умовах світової фінансової кризи, формування відповідного сучасного економічного мислення та економічної компетентності кожного члена суспільства, як фахівців так і пересічних громадян є одним із визначальних завдань педагогічної науки й практики, оскільки, з одного боку, ці знання та вміння є необхідними для прагматичної оцінки власного економічного стану та початку результативних дій, спрямованих на його покращення; з іншого боку, як суспільне явище, вони можуть бути рушійною силою для подолання наслідків економічної кризи українського суспільства в цілому.

Яким же чином навчити учнів ліцею орієнтуватись у складних процесах суспільства, що невимушено чи опосередковано їх стосуються? Частково, це покликаний зробити підручник з економіки, завдання якого не просто надати учням теоретичні знання з основ економіки, а й показати, як можна їх практично застосувати, навчи-

ти розуміти й аналізувати події, що відбуваються в економічному житті, знаходити власні шляхи у вирішенні певних економічних проблем тощо.

Для сучасного етапу економічного розвитку нашої країни необхідними є ініціативні, активні, енергійні, діяльні та економічно підготовлені фахівці для майбутнього, тому саме, формування економічної компетентності необхідно для покоління, що навчається, особливо в сучасних умовах, оскільки забезпечить їх певною сукупністю вмінь когнітивної діяльності. А для цього необхідно оволодіти вмінням оперувати економічними поняттями та визначати ознаки цих понять, вміло розбиратися в питаннях економічного життя країни, висвітлювати значимість економічних процесів та явищ, науково розцінювати суспільно-економічні явища, виказувати їх розбіжності, відкривати чинники піднесення й стагнації в економіці, синтезувати та підсумовувати економічні процеси, факти та явища економічного життя, формулювати основні економічні показники (продуктивність, собівартість тощо), вирізняти зв'язки (прямі й опосередковані) між економічною поведінкою людей, фізичним виробництвом й іншими напрямками соціального життя тощо.

Питанням формування економічної компетентності учнів цікавились багато фахівців, утім в педагогічній науці немає однозначного тлумачення самого наукового поняття «економічна компетентність». Науковці неоднаково акцентують її складники. Компетентність — це володіння відповідною компетенцією, що містить її особистісне ставлення до предмету діяльності. Людина може стати компетентною тільки після здобуття нею адекватної інформації, знань і практичного досвіду, а отже, саме освіта відіграє головну роль у формуванні компетентної особистості. До сутнісних характеристик компетенцій належать: 1) ефективне використання здібностей, що дає змогу плідно здійснювати навчальну діяльність згідно зі встановленими вимогами; 2) володіння знаннями, вміннями й досвідом, необхідними для виконання самостійної пізнавальної діяльності; 3) розвинута співпраця з іншими учнями в навчальному процесі; 4) інтегроване поєднання знань, здібностей і установок, оптимальних для виконання навчальної діяльності в освітньому середовищі; 5) здатність робити що-небудь ефективно в широкому форматі контекстів з високим ступенем саморегулювання, саморефлексії, самооцінки [15, с. 35].

Формування економічної компетентності в учнів відбувається в процесі набуття різноманітних економічних знань, розвитку умінь та навичок, управління й розв'язання проблемних ситуацій, що виникають у навчальному процесі та житті учнів. Тому дуже важливим завданням сучасної освіти є формування економічної компетентності в учнів ліцею не лише через пояснення вчителя на уроці, а й через текстову структуру підручника, з яким учні працюють в школі та вдома [14].

У науковій літературі виділяють такі етапи формування економічної компетентності учнів ліцею: економічна підготовка учнів, передавання їм базових знань

з економіки, підготовка їх до виробничо-економічної діяльності в умовах різних видів власності, різноманітність форм організації праці; поглиблена підготовка в закладах освіти конкретного складу учнів, що виявляють зацікавленість до фінансово-економічної сфери діяльності та які планують навчатися у закладах вищої освіти з економічною спрямованістю [13, с. 39].

Економічна компетентність має власні складники: сукупність економічних знань, практичних умінь, досвіду, економічної культури та мислення, наявність стійкої потреби й інтересу до професійної економічної компоненти.

Текст підручника з економіки рясніє прикладами економічних явищ та їх взаємозв'язків, законами функціонування економіки, економічними процесами й закономірностями, безпосередньо пов'язаними із повсякденним життям окремої сім'ї, людини, місця її роботи тощо. Із сформованої економічної компетентності виникає економічна свідомість, що складається із базового рівня економічної грамотності, необхідного для соціальної адаптації учнів до змін, що відбуваються в українському суспільстві; з почуття господарської відповідальності за власне, колективне й суспільне майно; з виховання відповідального громадянина суспільства, який поважає закони держави, своєчасно сплачує податки, бере активну участь у громадському житті.

Основними шляхами формування економічно компетентної особистості учня, на думку Ю. В. Бицюри є: формування оптимального навчального плану (загальнодержавний компонент, варіативно-шкільний, індивідуально-учнівський), дотримання необхідного мінімального обсягу знань, умінь і навичок учнів, зазначених у «Концепції розвитку економічної освіти»; забезпечення освітнього процесу професійними кадрами та належною матеріально-технічною базою; інтеграція в міжнародну систему економічної освіти, вивчення та забезпечення учнів інформаційними ресурсами Internet з економічної освіти та економіки; використання активних форм та методів навчання; інтеграція елементів економічних знань з іншими навчальними дисциплінами (міжпредметні зв'язки); здійснення оцінювання навчальних досягнень учнів згідно з критеріями, встановленими Міністерством освіти й науки України; поповнення бібліотечного фонду необхідною навчально-методичною літературою; поєднання теоретичного навчального матеріалу з його практичним застосуванням та реальними умовами господарювання в Україні; створення груп із підготовки до олімпіад з економіки, участь в олімпіадах, бізнес-турнірах, економічних іграх [2, с. 5].

Усі ці заходи та засоби створюють передумови формування економічної компетентності учнів, їхню допрофесійну підготовку.

Підручник є основним засобом реалізації змісту освіти, обсяг якого передбачений навчальною програмою. Він є також одним з основних джерел знань для роботи в класній та позакласній роботі, тому від якості підручника значно залежить успішність процесу навчання. Серед основних вимог до сучасних підручни-

ків економіки виділяють такі: повна відповідність матеріалу навчальній програмі, адекватність глибини та складності змісту віковим особливостям учнів, підпорядкованість змісту навчального матеріалу цілям навчання, формуванню й розвитку відповідних умінь, чітке відображення основних знань, найважливіших досягнень економічної науки та практики, скорочення обсягів складного або другорядного матеріалу, доступний виклад матеріалу, що сприяє формуванню стійкого інтересу до предмету.

Наявність достатньої кількості компонентів змісту (тексти основний і додатковий, історичні довідки, статистичні матеріали, текстові таблиці, словник основних понять, схеми, інші зображення навчальної інформації), які розкривають економічну тему за допомогою різних підходів і забезпечують усі рівні її сприйняття. Відповідний методичний апарат (рекомендації «як працювати з підручником», завдання для актуалізації опорних знань, для закріплення та поглибленого вивчення теми, самостійне опрацювання тексту, вправи й завдання різних рівнів складності тощо). Типова структура навчального матеріалу, послідовність викладу, що відображає логіку економічної науки. Як відомо, ефективність вивчення предмета значно залежить від того, наскільки добре учні вміють опрацьовувати матеріал підручника. Уміння працювати з підручником належить до найважливіших загально навчальних умінь учня, вони забезпечують засвоєння програмових знань і є основою для самонавчання в позаурочний час.

Цілеспрямована робота з підручником сприяє формуванню вмій раціонально працювати з інформацією, сприяє підвищенню самостійності, створює умови для органічного зв'язку класної та домашньої роботи, приводить до зниження навчального навантаження.

У практиці навчання ефективними є такі види роботи з підручником: коментоване читання; складання плану; складання конспекту параграфу; переказування змісту підручника, виділення головного; самостійний відбір доказів і прикладів; структурування змісту питання або теми у вигляді таблиці; виконання завдань для актуалізації опорних знань, для закріплення й узагальнення вивченого; аналіз малюнків, фотографій, портретів вчених, схем; самостійна робота з завданнями; виділення логічних частин тексту, їхніх назв, визначення основної думки текстової частини; робота з додатками до підручника (наприклад, зорієнтуватися, знайти те, що відповідає темі, відібрати показники тощо). Всі ці ознаки створюють загальну навчальну картину, в процесі якої учні формують власну економічну компетентність, рівень якої оцінює вчитель та подальше побутове та професійне життя [10, с. 185].

Таблиця 1 ілюструє прийоми роботи учнів з підручником та ознайомлює із навчальними вміннями, якими вони оволодіють згідно цих прийомів.

Таблиця 1.

Прийоми роботи учнів з підручником	Навчальні вміння учнів
Відшукувати відповідний параграф, розділ, тему, знати, де розташований зміст, словник термінів, бачити відповідні девайси та віджети.	Орієнтуватися в змісті підручника.
Читати, знаходити необхідні данні, виділяти логічні частини в тексті, знаходити визначення понять, складати план, відділяти головне від другорядного, знаходити спільні та відмінні риси відповідати на запитання, аналізувати відеоряд.	Працювати з текстом.
Орієнтуватися в запитаннях та завданнях, самостійно опрацювати самостійні та практичні роботи, що подані в підручнику, добирати необхідні джерела інформації.	Виконувати завдання, відповідати на запитання в тексті параграфу та в кінці параграфу, теми, розділу.
Порівнювати, аналізувати, систематизувати, здійснювати розрахунки, розв'язувати економічні задачі, визначати динаміку руху економічних процесів.	Працювати із статистичним матеріалом підручника.
Описувати, характеризувати, порівнювати, наводити власні приклади.	Використовувати відеоряд підручника.

Для того, щоб в учнів була сформована економічна компетентність недостатньо цей процес зводити тільки до роботи з підручником. Система економічної освіти ліцею містить інваріантний та варіативний складник, а також позакласну роботу (таблиця 2).

Таблиця 2

Система економічної освіти ліцею

	Інваріантний складник	Варіативний складник	Позакласна робота
8 клас		«Основи споживчих знань» (1 год.)	Участь в навчальних іграх, конкурсах.
9 клас		«Моя економіка» (1 год.)	Участь в олімпіадах, науково-дослідницькій роботі учнів-членів МАН.
10 клас		«Фінансова грамотність» (1 год.) «Основи наукових досліджень» (1 год.)	Участь в олімпіадах, науково-дослідницькій роботі учнів-членів МАН.
11 клас	Економіка (1 год.)		Шкільний клуб підприємництва тощо.

Тому, аналізуючи все зазначене вище, можна сказати, що формування економічної компетентності учнів ліцею засобом тексту підручника з економіки буде ефективним у тому випадку, коли цей процес буде системним, послідовним та багатоаспектним, адже, економічна компетентність — це економічні знання й досвід, набуті завдяки навчанню й зорієнтовані на становлення учня як суб'єкта життя й культури, його активну інтеграцію в суспільство, що містять: теоретичні знання високого рівня з предметів економічного циклу, практичні уміння в галузі підприємницької діяльності та менеджменту, практичне оволодіння економічною термінологією, орієнтування на моральні якості, успіх, впевненість у собі, управлінську культуру.

Висновки. Специфіка змісту навчальної економіки полягає в тому, що її неможливо засвоїти без опори на історичні та статистичні матеріали, конкретні приклади й випадки виявів економічних явищ і закономірностей. Тому робота з підручником охоплює всі його компоненти — від текстових пояснень до статистичних додатків і словників.

Аналіз проведених уроків засвідчив, що економічна освіта учнів ліцею не тільки наближає їх до реального життя, навчаючи орієнтуватися в змісті підручника, а й у тому, що відбувається навколо, формуючи таким чином ділові якості особистості та власну економічну компетентність, якою вони будуть користуватися упродовж життя.

На завершення хотілося б відзначити, що який би навчальний предмет не викладався, головне, щоб освітній процес був пізнавальним для учнів, ставив перед ними конкретні завдання й допомагав знаходити розв'язок до них, давав простір для вияву творчої самостійності, що ґрунтується на предметних компетентностях.

Використані джерела

1. Базилевич В. Д. Макроекономіка: Навчальний посібник / В. Д. Базилевич. — К.: Атіка, 2002. — 368с.
2. Бицюра Ю. Формування основ економічної компетентності учнів / Ю. Бицюра // Завуч. — 2006. — № 20–21. — С. 4–5.
3. Бляхман Л. С. Перестройка экономического мышления / Л. С. Бляхман. — М.: Политиздат, 1990. — 271 с.
4. Бурлака О. М. VIII Всеукраїнський турнір юних економістів. / О. М. Бурлака // Географія та економіка в рідній школі. Науково-методичний журнал. — 2013. — № 1 — С. 37–40.
5. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1392 «Про затвердження Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти». Електронний ресурс. Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/>
6. Економічна компетентність в системі післядипломної педагогічної освіти. Навчальний посібник / За ред. Г. А. Дмитренка. — К.: ЦІППО, 2008. — 125 с.

7. Ісакова В. Компетентнісно орієнтований підхід до підготовки майбутнього фахівця економіки / В. Ісакова // Імідж сучасного педагога. — 2011. — № 7. — С. 32–35.
8. Ковтун Г. І., Мартиненко О. В. До питання формування економічної компетентності учнів [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&image_file_name=PDF/pednauk_2013_4_18.pdf
9. Лелека С. В. Активізація пізнавальної діяльності учнів на уроках економіки / С. В. Лелека // Економіка в школах України. — 2006. — № 4(17) — С. 8–11.
10. Люлькава Ю. М. Необхідність формування економічної компетентності учнів у навчанні географії в основній школі / Ю. М. Люлькава // Педагогічна освіта: теорія і практика. — 2013. — Вип. 15. — С. 185–189].
11. Навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів: Економіка. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/>
12. Назаренко Т. Г. Методика навчання географії в профільній школі: теорія і практика: [монографія] / Тетяна Геннадівна Назаренко // Педагогічна думка. — 2013. — 318 с.].
13. Овсюк Н. Формування економічної компетентності у процесі вивчення географії та основ економіки / Н. Овсюк // Географія та основи економіки в школі. — 2011. — № 1. — С. 37–41.
14. Радіонова І. Ф. Економіка (рівень стандарту, академічний рівень), 11 клас / І. Ф. Радіонова. — К -П.: Аксіома, 2011. — 174с.
15. Топузов О. Компетентнісний підхід до навчання / О. Топузов, Л. Вішнікіна // Географія та основи економіки в школі. — 2011. — № 5. — С. 34–37.
16. Трубочева С. Е. Умови реалізації компетентнісного підходу в навчальному процесі // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / Під заг. ред. О. В. Овчарук. К.: «К.І.С.», 2004. — С. 53–58.
17. Фалевич Л. Н. Формирование экономической компетентности учащихся профессиональных училищ в современных условиях: автореф. дис. на соискание научн. степени канд. пед. наук: спец. 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования» / Л. Н. Фалевич. — СПб., 2005. — 171 с.
18. Хуторской А. Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированного образования / А. Хуторской // Народное образование. — 2003. — № 2. — С. 58–64.

References

1. Bazylevych V. D. Makroekonomika: Navchal'nyy posibnyk / V. D. Bazylevych. — K.: Atika, 2002. — 368s.
2. Bytsyura Yu. Formuvannya osnov ekonomichnoyi kompetentnosti uchniv / Yu. Bytsyura // Zavuch. — 2006. — № 20–21. — S. 4–5.
3. Blyakhman L. S. Perestroyka ekonomicheskoho myshlenyya / L. S. Blyakhman. — M.: Polytyzdat, 1990. — 271 s.
4. Burlaka O. M. VIII Vseukrayins'kyy turnir yunyk ekonomistiv. / O. M. Burlaka / Heohrafiya ta ekonomika v ridniy shkoli. Naukovo-metodychnyy zhurnal. — 2013. — № 1 — S. 37–40.
5. Derzhavnyy standart bazovoyi i povnoyi zahal'noyi seredn'oyi osvity, zatverdzhennyi postanovoyu Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 23 lystopada 2011 r. № 1392 «Pro zatverdzhennya

- Derzhavnogo standartu bazovoyi i povnoyi zahal'noyi seredn'oyi osvity». Elektronnyy resurs. Rezhym dostupu: <http://www.mon.gov.ua/>
6. Ekonomichna kompetentnist' v systemi pislyadyplomnoyi pedahohichnoyi osvity. Navchal'nyy posibnyk / Za red. H. A. Dmytrenka. — K.: TslPPO, 2008. — 125
  7. Isakova V. Kompetentnisno oriyentovanyy pidkhid do pidhotovky maybutn'oho fakhivtsya ekonomiky / V. Isakova // Imidzh suchasnoho pedahoha. — 2011. — № 7. — S. 32–35.
  8. Kovtun H. I., Martynenko O. V. Do pytannya formuvannya ekonomichnoyi kompetentnosti uchniv [Elektronnyy resurs]. — Rezhym dostupu: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&image_file_name=PDF/pednauk_2013_4_18.pdf
  9. Leleka S. V. Aktyvizatsiya piznaval'noyi diyal'nosti uchniv na urokakh ekonomiky / S. V. Leleka // Ekonomika v shkolakh Ukrainy. — 2006. — № 4 (17) — S. 8–11.
  10. Lyul'kova Yu. M. Neobkhidnist' formuvannya ekonomichnoyi kompetentnosti uchniv u navchanni geografii v osnovnyy shkoli / Yu. M. Lyul'kova // Pedahohichna osvita: teoriya i praktyka. — 2013. — Vyp. 15. — S. 185–189].
  11. Navchal'na prohrama dlya zahal'noosvitnikh navchal'nykh zakladiv: Ekonomika. Elektronnyy resurs. Rezhym dostupu: <http://www.mon.gov.ua/>
  12. Nazarenko T. G. Metodyka navchannya geografii v profil'niy shkoli: teoriya i praktyka: [monografiya] / Tetyana Gennadiyivna Nazarenko // Pedagogichna dumka. — 2013. — 318 s.].
  13. Ovsyuk N. Formuvannya ekonomichnoyi kompetentnosti u protsesi vyvchennya geografii ta osnov ekonomiky / N. Ovsyuk // Geografiya ta osnovy ekonomiky v shkoli. — 2011. — № 1. — S. 37–41.
  14. Radionova I. F. Ekonomika (riven' standartu, akademichnyy riven'), 11 klas / I. F. Radionova. — K -P.: Aksioma, 2011. — 174s.
  15. Topuzov O. Kompetentnisnyy pidkhid do navchannya / O. Topuzov, L. Vishnikina / Geografiya ta osnovy ekonomiky v shkoli. — 2011. — № 5. — S. 34–37.
  16. Trubacheva S. E. Umovy realizatsiyi kompetentnisnoho pidkhodu v navchal'nomu protsesi // Kompetentnisnyy pidkhid u suchasnyy osviti: svitovyy dosvid ta ukraiyins'ki perspektyvy: Biblioteka z osvith'noyi polityky / Pid zah. red. O. V. Ovcharuk. K.: "K.I.S.", 2004. — S. 53–58.
  17. Falevych L. N. Formirovaniye ekonomicheskoy kompetentnosti uchashchikhsya professional'nykh uchylshch v sovremennykh uslovyakh: avtoref. dys. na soyskanye nauchn. stepeny kand. ped. nauk: spets. 13.00.08 «Teoriya y metodyka professional'noho obrazovannya» / L. N. Falevych. — SPb., 2005. — 171 s.
  18. Khutorskoy A. Klyucheverye kompetentsyy kak komponent lychnostno-oriyentirovannogo obrazovannya / A. Khutorskoy // Narodnoye obrazovaniye. — 2003. — № 2. — S.58–64.

Назаренко Т. Г.

ФОРМИРОВАНИЕ У УЧАЩИХСЯ ЛИЦЕЯ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ

В статье рассматриваются основные принципы компетентностного подхода к обучению экономики в лицее, а также способы его эффективной реализации в содержании учебника. Автором проводится анализ и дается характеристика разнообразным методам

обучения, которые формируют экономическую компетентность учащихся лица через содержательное наполнение учебника. Текст статьи характеризует основные требования к формированию экономической компетентности у учащихся лица с помощью учебника и раскрывает пути включения компетентностного подхода на уроках экономики в лице, освещает учебно-познавательный и воспитательный потенциал экономики в школе. Проанализированы сущность предметной экономической компетентности как интегрального показателя когнитивной и исследовательской эмоционально-оценочной деятельности учащихся.

Ключевые слова: компетентность; компетентностный подход к обучению экономики; экономическое образование; экономическая компетентность; ученики лица; учебник экономики.

Nazarenko T.

FORMING ECONOMIC COMPETENCE OF HIGH SCHOOL STUDENTS

The article deals with the basic principles of a competence approach to teaching economics in a lyceum, as well as ways of its effective implementation in the content of a textbook. An analysis is carried out and the characteristics of various teaching methods are given that form the economic competence of lyceum students through the textbook content.

Today, the economy at the global and personal levels plays a significant role in changing the human worldview. It teaches to focus on complex socioeconomic processes at the level of consumer and producer, state and world economy. Globalization and aggravation of socio-economic, natural resource and other problems increase the role and importance of economics education. In a market economy, it is very important to know exactly the economic essence and the content of its categories. In order to undergo fundamental changes in the economy of Ukraine, it is necessary to prepare new highly skilled professionals who are deeply and comprehensively educated, capable of adapting to new conditions and actively engaging in social and economic transformations of society.

Currently, the problem of improving the quality of education in Ukraine is one of the most urgent. Its solution is related to the modernization of the content of education, the optimization of the methods and technologies of the organization of the educational process, therefore this article is an answer to how the textbook can form the economic competence of lyceum students while studying the economics.

The author of the article describes the main requirements for the formation of economic competence of lyceum students by means of the textbook, the ways of introducing a competent approach in economics lessons in the lyceum are revealed, cognitive and educational potential of the economics subject is highlighted. The essence of subject economic competence as an integral indicator of cognitive and research emotional and evaluative activity of students is analyzed.

Keywords: competence; competitive approach to economics education; economics education; economic competence; students of high school; textbook.